

Росен МИЛАНОВ

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, България
r.milanov@ts.uni-vt.bg

**„ЖИВОТЪТ НА АНСКАРИЙ“ КАТО ИСТОРИЧЕСКИ,
ЛИТЕРАТУРЕН И ДУХОВНО-ПРАВСТВЕН ТЕКСТ**

Rossen MILANOV

“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

**„LIFE OF ANSCHARIUS“ AS A HISTORICAL,
LITERARY, AND SPIRITUAL-MORAL TEXT**

Many of the Christian Saints' biographies do not only relate to the lives of great human characters, but also possess another value. Such a biographical text is „Life of Ansharius“, written ca. 865–870 by St. Rimbertus. This very precious work of the Latin language presents for the first time many facts about events from the history of the Nordic peoples and makes mentions of cities, monarchs and other important persons. From the literary point of view, the biography of St. Ansharius is distinguished by its natural expression and clear use of language. However, the greatest merit of the text is the spiritual one: it is an account of a sublime personage who does not only impress, but also inspire with his deeds and his whole life...

Ключови думи: житие, мисия, покръстване, мъченичество, святост

Keywords: life, mission, conversion, martyrdom, holiness

Днес ние не се питаме често откъде всъщност знаем за историята на една страна, на един народ, на цяла географска област. Тоест кои са изворите – литературните и едновременно с това исторически произведения от древни времена, разказващи за миналото на съвременните държави и нации. Същевременно още в детството си се запознаваме с много разкази за далечни земи, за необикновени пътешествия, за личности, които ни привличат със своите дела. И това ни вълнува. Понякога толкова силно, че обсебва нашите копнежи. Искане ни се да видим тези далечни страни, за които сме чели и слушали. Или пък да предприемем някое пътуване, изпълнено с различни приключения и подобно на онези в книгите и по филмите. Мечтаем да се докоснем до живота на личностите, за които сме узнали. А дори и да бъдем като тях...

Така е и с историята на Северна Европа, на скандинавските страни, която в съзнанието на мнозина е обвита с някаква тайнственост и мистериозна привлекателност. Сред разказите за храбри викинги, за една смелост, превишаваща представите ни за възможностите на човешките сили, може би се крие и някаква друга, паралелна действителност на топли човешки

отношения, на вдъхновение от други, свързани не с войни цели и стремежи – сигурно някои от нас са си задавали този въпрос.

Да: северните земи на Дания и Швеция имат и своите герои на духа, своите небесни герои. На първо място това е техният просветител със светлината на християнската вяра св. Анскарий. Църквата е оценила неговия живот и дело, почитайки го като равноапостол¹ и поставяйки го в календара на своите светци под датата на неговото преминаване в другия свят – 3 февруари². Главен извор за личността и делата на св. Анскарий пък е неговото житие – „Животът на Анскарий“ („*Vita Anskarii*“), написано от ученика му св. Римберт (Ремберт)³. Това житие е едновременно историческо, литературно и духовно-нравствено произведение.

I. „VITA ANSKARII“ КАТО ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

„Животът на Анскарий“ е текст, написан през 70-те години на IX в., който остава един изключително важен извор за историята и културата на скандинавските народи през IX в. И именно „тази биография се превръща в известна степен в най-древния извор за историята на европейския Север“ (Manitius 1911: 705).

Житието на св. Анскарий може да се раздели на три части: първите глави описват детството и юношеските години на светеца, разказвайки за неговото духовно израстване; следва разказът за многото мисионерски трудове в продължение на дълги години; накрая отново се надниква по-дълбоко във вътрешния, духовен свят на Анскарий. Особено ценни от духовна гледна точка са първите и последните глави на „*Vita Anskarii*“, а за историка несъмнено по-голям интерес представлява изложението, разположено между тях.

„Животът на Анскарий“ започва с едно обръщение на св. Римберт „към обичните отци и братя в преосвещения манастир Корбея“ (S. Rimbertyus 1884: 18)⁴ – обителта, в която започнал своя монашески живот светецът. После съвсем обикновено се разказва, че когато малкият Анскарий бил пратен на училище, той, „както е свойствено на тази възраст, започнал да върши детски работи със своите връстници и повече да се занимава с празни скитания и забавления, отколкото да полага грижи за усвояване на учението“ (S. Rimbertyus 1884: 20)⁵.

Но скоро Анскарий е призован чрез небесно видение да остави характерните за детската възраст игри и да се отдаде на сериозни дела в

¹ Още по-точно като „равноапостолен епископ“ („светител“ в рускоезичната традиция) (вж. Шохин 1999: <http://www.pravmir.ru/svyatoy-ravnoapostolnyiy-ansgariy/>); понякога дори и в славяноезичната традиция светецът е наричан, както и на Запад, „апостол на Севера“ (Сванидзе 2011: 479).

² 865 г.

³ S. Rimbertyus. *Vita Anskarii*. // Monumenta Germaniae historica. Scriptores rerum Germanicarum. Vitae Anskarii et Rimbertyi. Hannovera, 1884, S. 13–79.

⁴ *Vita Anskarii* 1: „... diligendis patribus et fratribus in sacratissimo Corbeiae coenobio“.

⁵ *Vita Anskarii* 2: „... cum coaevis suis pueriliter agere et discursis inanibus atque iocis magis operam dare quam discendae disciplinae instare“.

монашество. В монашеския му живот има и един преломен момент, когато той увеличава своето усърдие в духовните дела. За това помагат и няколко видения, дадени му по Божествената грижа за неговото възрастване в духовния живот. От едно такова видение той разбира, че по някакъв начин земният му живот ще бъде мъченически. И сякаш това го укрепва да не се страхува от опасностите и страданията, които го очакват в житейския му път (вж. S. Rimbertus 1884: 23–24)⁶.

Когато франкският император Людовик Благочестиви (813 – 840)⁷ пожелава да изпрати християнски мисионери в северните земи на Дания⁸, Анскарий не се колебае и изявява пълна готовност да тръгне нататък. В лицето на друг монах, на име Аутберт, той намира и свой помощник в мисията. Двамата пристигат в земите на даните (т.е. датчаните) заедно с краля (конунг) на датчаните Хериолд (Харалд) и са приети благосклонно от местните жители. Скоро обаче Аутберт се разболява и напуска земния свят, като се връща в Корбея и е погребан там (вж. S. Rimbertus 1884: 26–30)⁹.

След утвърждаването в християнството на земите на даните Анскарий е поставен за епископ на Хамабург (дн. Хамбург) (вж. S. Rimbertus 1884: 34)¹⁰. И точно тогава идва едно от най-големите изпитания и тежки бедствия в и така сложния и пълен с несгоди и страдания живот на християнския мисионер: Хамабург е нападнат и опустошен от пирати... Всичко е ограбено, библиотеката с ценни книги е изгорена, като скъпите книги от нея са взети, а Анскарий едва спасява живота си... Но всичко това той посреща с упование на Бога като праведния Йов от Библията (вж. S. Rimbertus 1884: 37–38)¹¹.

В това тежко време за епископа и неговите помощници страданията не свършват дотук: гоненията срещу християните не престават и един младеж, на име Нитхард, дори претърпява мъченическа смърт... (вж. S. Rimbertus 1884: 38)¹².

Междувременно светеите (т.е. шведите) също молят да им бъдат изпратени проповедници на християнската вяра. За заместник на Анскарий сред даните е оставен Гислемар, а за помощник в мисията на светеца е избран монах, на име Витмар. Анскарий и Витмар се отправят на опасното пътуване към земите на светеите. Градът, в който отиват християнските мисионери, е Бирка – в текста се споменава този латинизиран вариант на Бьоркьо (вж. S. Rimbertus 1884: 41)¹³. Именно във „Vita Anskarii“ е най-старото споменаване

---

⁶ Vita Anskarii 3.

⁷ В текста на житието – Хлудовик.

⁸ Географското понятие „Дания“, което се споменава изрично в текста, не се покрива с днешните граници на държавата Дания, а включва и северната част от континентална Европа, като земи и градове в днешна Холандия и Германия.

⁹ Vita Anskarii 7–8.

¹⁰ Vita Anskarii 12.

¹¹ Vita Anskarii 16.

¹² Vita Anskarii 17.

¹³ Vita Anskarii 19.

в литературните паметници на Бирка (вж. Симпсон 2005: <http://bibliotekar.ru/vikingi/5.htm>). След благосклонния прием в Бирка от страна на свеиския конунг Бьорн (в оригиналния латински текст стои името Берн – S. Rimbertus 1884: 32¹⁴) Анскарий пристъпва удачно към мисията на просвещението на светеите със светлината на християнската вяра. За щастие, отначало те са приети благосклонно, като намират особено усърден съюзник за каузата си в лицето на префекта Херигарий (вж. S. Rimbertus 1884: 43)¹⁵.

Сред светеите се поставя въпросът, коя религия да се изповядва от народа. Този въпрос при тях не се решава еднолично, тъй като, както се казва в житието на св. Анскарий, „всяко обществено дело зависи по-скоро от желанието на единодушния народ, отколкото от властта на краля“ (S. Rimbertus 1884: 57)¹⁶. Най-важното и ценно от историческа гледна точка сведение във „Vita Anskarii“ е именно това – първите в европейската литература описания на скандинавски тинг – събрание, на което се решават важните въпроси за народа (вж. S. Rimbertus 1884: 57–59)¹⁷.

В крайна сметка християнският Бог – Христос – е приет в сонма на разрешените за почитане богове, като за това особена роля изиграват думите на Херигарий, макар делото накрая да се решава чрез хвърляне на жребий. Християнската мисия на Анскарий и неговите помощници вече продължава по-спокойно, с по-малко трудности и съответно с по-голям успех. На Анскарий е позволено да построи храм и да проповядва безпрепятствено (S. Rimbertus 1884: 58)¹⁸.

Във „Vita Anskarii“ се дават сведения за иначе неизвестни исторически личности, като по този начин се попълват много хронологически празноти. Такива са например сведенията за свеиския конунг Олеф (Олаф), чието име е известно само от житието на св. Анскарий (вж. S. Rimbertus 1884: 55)¹⁹. Същото се отнася и за някои исторически събития: например в глава 30 на „Vita Anskarii“ присъства сведение за един конфликт между светеите и даните през IX в. (вж. S. Rimbertus 1884: 60–63)²⁰

В текста на „Vita Anskarii“ се разказва за едно още по-голямо издигане на светеца – извършва се обединение на Хамабургската и Бременската епископски катедри, а за предстоятел на новосъздадената архиепископия е обявен именно Анскарий (вж. S. Rimbertus 1884: 47–48)²¹. Както често се случва, това среща неодобрението на предстоятеля на Колония (дн. Кьолн), като за светеца следват нови скърби, но в крайна сметка всичко е решено в негова полза чрез пратеничество от страна на папа Николай I (вж. S. Rimbertus

¹⁴ Vita Anskarii 11.

¹⁵ Vita Anskarii 19.

¹⁶ Vita Anskarii 26: „(moris est, ut) quodcumque negotium publicum magis in populi unanimi voluntate quam in regia consistet potestate“.

¹⁷ Vita Anskarii 27.

¹⁸ Vita Anskarii 28.

¹⁹ Vita Anskarii 26.

²⁰ Vita Anskarii 30.

²¹ Vita Anskarii 22.

1884: 48–51)²². Св. Анскарий остава Хамабургски и Бременски архиепископ до преселването си в другия свят на 3 февруари 865 г..

II. „VITA ANSKARIJ“ КАТО ЛИТЕРАТУРЕН ПАМЕТНИК

Житието на св. Анскарий само по себе си притежава много висока стойност: „никоя друга биография на светец от всички периоди изобщо не може дори само да се приближи до него“ (Manitius 1911: 706). Това уникално житие представлява един добре балансиран текст, с ясно обособени предисловие, изложение и заключение. Повествованието следва хронологията на събитията в живота на светеца. Читателят на произведението – независимо дали в оригинал, или в превод – остава с приятното впечатление за един вдъхновяващ и същевременно увлекателен, интересен дори в съвременния смисъл на тази дума разказ.

Езикът на „Vita Anskarij“ не е сложен и най-важното – той е лишен от изкуственост и високопарност, характерна, за съжаление, за някои подобни произведения. Реторичните моменти са съвсем малко и може би не са съзнателно търсени. Изключително често се използват конструкции (най-вече Ablativus absolutus), което се дължи и на историческата функция на текста. Впечатлението, което се придобива при непосредственото четене на по-голямата част от него, е дори за историческо съчинение – хроника или летопис. Разбира се, житието не се различава по същество от по-ранните жития, познати в църковната литература. Всъщност именно това е и особено ценното на „Vita Anskarij“ – едновременното съчетание на историческа и духовна литература.

„Стилът на „Животът на Анскарий“ е прост и безизкуствен, езикът – разбираем и без никаква досадна ученост; рядко се привежда библейска мисъл, а още по-рядко място от отците“ (Manitius 1911: 706). Във „Vita Anskarij“ от Библията най-често се срещат цитати от Псалмите (вж. напр. S. Rimbertus 1884: 74; 76)²³. Има, разбира се, и новозаветни места (вж. напр. S. Rimbertus 1884: 73)²⁴. Когато в края на живота си св. Анскарий е налегнат от тежка болест, той често повтаря думите на праведния Йов: „Ако приехме доброто от ръката Божия, защо да не приемаме лошото (Йов 2:10)?!“ (S. Rimbertus 1884: 74)²⁵ В едно видение, подтикващо св. Анскарий да проповядва повторно в земите на свеите, се съдържат думи от книгата на пророк Исаия, които го въодушевяват за мисията: „Слушайте, острови“ (Ис. 49:1) – понеже почти цялата онази страна е разположена върху острови. И това, което е добавено по-долу: „Ще им бъдеш за спасение чак до край-земя“ (срв. Ис. 49:6) – защото краят на света се пада в северните области в земите на свеите“ (S. Rimbertus 1884: 55)²⁶.

²² Vita Anskarij 23.

²³ Vita Anskarij 39; 41.

²⁴ Vita Anskarij 38.

²⁵ Vita Anskarij 40: „Si bona suscepimus de manu Domini, quare mala non sustineamus?“.

²⁶ Vita Anskarij 25: „Audite, insulae“, quia omnis fere patria illa in insulis est

За едно място във „Vita Anskarii“ може да се твърди със сигурност, че е повлияно от пасаж в произведение на т.нар. християнска патристика – т.е. светоотеческа литература: то е в глава 41 (S. Rimbertyus 1884: 77) и е във връзка със съответни думи в едно от писмата на Сулпиций Север за живота на св. Мартин от Тур (вж. Manitius 1911: 706)²⁷. Споменават се също така древни богослужебни текстове, като известния химн „Теб, Бога хвалим“ („Te Deum laudamus“) (вж. S. Rimbertyus 1884: 76)²⁸.

В латинския език на житието на св. Анскарий се срещат, както, между другото, и в останалите съчинения на християнската древност на Запад, много заемки от гръцки, както и някои заемки от еврейски език. Тези грецизми и евраизми не присъстват в произведенията на класическата римска античност и са характерен белег на т.нар. средновековен латински език, или както го наричат някои *Lingua Latina Christiana*, т.е. християнски латински език. Някои от заемките от гръцки са: (1) съществителните: „*evangelium*“ – „евангелие“ (букв. „благовестие“); „*ecclesia*“ – „църква; храм“; „*episcopus*“ – „епископ“ (букв. „надзорник“); „*archiepiscopus*“ – „архиепископ“; „*clericus*“ – „клирик“ (което идва от гръцкото „*клерос*“ („*клирос*“) – „жребий, дял, част“); (2) глаголите: „*evangelizo*“ – „проповядвам“; „*baptizo*“ – „кръщавам“ (на гръцки глаголят първоначално означава „потопям“), и много други думи. Най-характерният евраизъм пък е „*abba*“ – „баща, отец“ (преминало през гръцки в латински, оттам – „*абат*“).

Интересно предизвикателство пред житиеписеца Римберт е предаването на скандинавските лични имена и географски понятия. В текста тук на няколко места вече бе посочено как подхожда той при предаването на някои конкретни съществителни собствени имена.

III. „VITA ANSKARII“ КАТО ДУХОВНО-ПРАВСТВЕНО СЪЧИНЕНИЕ

Както бе споменато, особено ценни от духовна гледна точка са първите и последните глави на „Vita Anskarii“, тъй като в тях се дава по-обстойна информация за духовния живот на светеца. В житието на св. Анскарий много често се описват различни видения, които е имал светецът. Началото на това се полага още в гл. 2, където след разказа за краткотрайните му детски увлечения се говори за неговото небесно призоваване (вж. S. Rimbertyus 1884: 20–21). За светеца е използван един интересен образ – „истински Божи борец“ („*verus athleta Dei*“) (вж. S. Rimbertyus 1884: 21)²⁹. В същата трета глава е и видението на рая, което има св. Анскарий. Това описание изобилства с думи, свързани с мисълта за светлина – т.нар. „светлинна лексика“, характерна за изключително

---

constituta. Et quod subiunctum est: „Eris illis in salutem usque ad extremum terrae“, quia finis mundi in Aquilonis partibus in Sueonum coniacet regionibus“.

²⁷ Anm. 3.

²⁸ Vita Anskarii 41.

²⁹ Vita Anskarii 3.

много християнски текстове. Тук се отнасят съществителните „lux“, „claritas“, „splendor“, „lumen“; глаголят „illustro“. В споменатото небесно видение спътници на св. Анскарий са именно двамата така почитани и обичани от него апостоли Петър и Йоан (вж. S. Rimbertyus 1884: 22–23)³⁰.

В гл. 6 на „Vita Anskarii“ авторът говори, че „Божият мъж“, както нарича той Анскарий, е „вдъхновен от небето от тези и твърде много други откровения и видения“ (S. Rimbertyus 1884: 25)³¹. Една важна характеристика на истинските християнски видения е именно това, че те не са сензационни явления, а преживявания, които трябва да оставят дълбок вътрешен отпечатък и да дадат съответен плод.

След като при император Людовик Благочестиви се явява датският крал Хериолд, който е загубил трона си и търси помощ, за да си го възвърне, Анскарий, както бе отбелязано, е избран за мисията по християнизацията на датчаните. В разказа за избирането на светеца проличава уважението на монасите към Анскарий, което е особено важно за изграждане образа на просветителя на северните земи: „По онова време абат на вашия манастир – пише св. Римберт на монасите от Корбея – бе достопочтеният Вала, който каза на споменатия император, че знае един монах в своя манастир, горящ със силен жар за Божествената религия и копнеещ да изтърпи много за Божието име“ (S. Rimbertyus 1884: 27)³².

„Vita Anskarii“ е впечатляващо произведение и от гледна точка на това, че в него се намират разкази за различни личности (наред с главния герой), които също впечатляват и вдъхновяват със своето духовно величие. Именно такъв е спътникът на св. Анскарий при първото му пътуване към Дания – Аутберт. В гл. 7 е поместен разказ за близката дружба на Анскарий и Аутберт (вж. S. Rimbertyus 1884: 28–29).

След като светеите пожелават да им бъдат изпратени проповедници на християнската вяра, с това отново е натоварен Анскарий, който с търпение понася всички несгоди на делото. Решаващо за успеха на християнската мисия се оказва кръщението на Херигарий, който представлявал краля и от когото светецът получил позволение за разпространение на християнската проповед (вж. S. Rimbertyus 1884: 32–33)³³. Херигарий е една от поредните велики и светли личности, които присъстват на страниците на „Животът на Анскарий“. По-нататък в текста той е споменаван постоянно и читателят разбира за неговата твърдост в изповядването на Христовата вяра и за това, че Бог благоволил чрез него да се извършват дори чудеса с цел обръщането на светеите към християнската вяра (вж. S. Rimbertyus 1884: 40–44)³⁴.

³⁰ Vita Anskarii 3.

³¹ Vita Anskarii 6: „His itaque et allis quam plurimis revelationibus atque visionibus vir Dei caelitus inspiratus...“

³² Vita Anskarii 7: „... extitit tunc temporis venerabilis abbas monasterii vestri Wala, qui memorato imperatori dixit, unum se scire monachum in monasterio suo, qui multo ardore circa divinam religionem ferveret, ac pro Dei nomine multa pati desideraret“.

³³ Vita Anskarii 11.

³⁴ Vita Anskarii 19.

Последната част на житието на просветителя на скандинавските народи е особено ценна от духовна гледна точка. В нея подробно се говори за делата на св. Анскарий в края на живота му. А това са: избягване на славолюбието, покаен плач, грижа за болни, едновременно мекота и строгост в проповедта към паството, съдействие за освобождаване на пленници, изцерения, литературни трудове за духовна полза (съставяне на молитви, тълкувания и др.). Тук се разказва и за благодатните утехи, изпращани на св. Анскарий за подкрепа в трудовете му. Неговата смърт, според полученото съвсем рано в неговия живот видение, житиеписецът св. Римберт смята за мъченичество, представяйки изобщо целия му живот като такова (вж. S. Rimberty 1884: 77–79)³⁵...

* * *

Сред политическите ходове, сред пресметливостта, сред дворцовата показност има и една друга, паралелна история – историята на човешкия дух, стремящ се към небето. Тази история се пише от всеки един такъв мисионер, какъвто е бил св. Анскарий. Понякога тези мисионери влизат, наистина, и в гражданската, традиционна, популярна история. Но дали те са стремели към такова място? – Със сигурност, не. Св. Анскарий, както казва за него един друг светец от нашето време – св. Йоан (Максимович), „служил не на политически цели, а на Христос“ (Йоанн (Максимович), св. 1952: <http://foma.ru/svyatitel-ioann-maksimovich-o-pochitanii-svyatyih-prosiyavshih-na-zapade.html>). Мястото, истинското място на християнските мисионери е в една друга история – вечната история на небето. И всеки човек трябва сам да извърви трънливия път към небето. Това е истинската история на света и човечеството. Тук се поставят истинските въпроси, които гнетят човешкото сърце – въпросите за смисъла на живота, за пътя, който трябва да извървиш, за целите, стоящи пред теб, за вдъхновението и мечтите, за истинското щастие, за всекидневните победи, които трябва да постигаш, за това, как да понасяш скърбите и трудностите, за отношението към всичко и всички, които те заобикалят, и много, много други...

В историята, в небесната история на човечеството главен герой е всеки един човешки дух, пожелал и намерил пътя към небето. Въпреки или благодарение на събитията в традиционната история. Такъв е св. Анскарий, такива са и онези прекрасни човешки личности, присъстващи в житието му.

В небесната история на човешкия род светските събития имат много по-малко значение. И географските места получават друг смисъл: великата личност крачи над зелените поля, броди сред гъстите, величествени гори, прекосява морската синева, преодолява високите планини, отправя се към далечни, непознати острови... – всичко това великата личност извършва с други мисли. Гледайки това прекрасно творение, той въздиша и копнее по нетленната красота на природата в небесния свят. И земните места сякаш

³⁵ Vita Anskarii 42.

се освещават от неговите стъпки, от неговото присъствие; творението вече предвкушава своето освобождение (вж. Рим. 8: 19–21).

Историята на човечеството, истинската история на човечеството вече записва своите неизтриваеми, славни страници. За да остане някога единствената история, присъстваща във вечността, където „предишните небе и земя“ „няма да се помнят и на никого няма да идват наум“ (Ис. 65: 17; вж. Откр. 21: 1)...

ЛИТЕРАТУРА // BIBLIOGRAPHY

Иоанн (Максимович), св. 1952: Иоанн (Максимович), св. О почитании святых, просиявших на Западе (доклад Архиерейскому собору 1952 года). **Иоанн (Maksimovich), sv.** *O pochitanii svyatykh, prosiyavshikh na Zapade (doklad Arkhiereyskomu soboru 1952 goda)*. [Електронен ресурс, посещение на страницата: 31.08.2017] <http://foma.ru/svyatitel-ioann-maksimovich-o-pochitanii-svyatyih-prosiyavshih-na-zapade.html>.

Сванидзе 2001: Сванидзе, А. Ансгар. // Православная энциклопедия. Том II. Под редакцией Патриарха Московского и всея Руси Алексия II. Москва: Церковно-научный центр „Православная энциклопедия“, 2001, с. 479. **Svanidze, A.** *Ansgar. // Pravoslavnaya entsiklopediya*. Том II. Pod redaktsiyey Patriarkha Moskovskogo i vseya Rusi Aleksiya II. Moskva: Tserkovno-nauchnyy tsentr „Pravoslavnaya entsiklopediya“, 2001, s. 479. [Електронен ресурс, посещение на страницата: 31.08.2017] <http://www.pravenc.ru/text/115678.html>.

Симпсон 2005: Симпсон, Жаклин. Викинги – быт, религия, культура. Перевод с английского. **Simpson, Zhaklin.** *Vikingi – byt, religiya, kul'tura. Perevod s angliyskogo*. [Електронен ресурс, посещение на страницата: 31.08.2017] <http://bibliotekar.ru/vikingi>.

Шохин 1999: Шохин, Владимир. Святой равноапостольный Ансгарий – просветитель Скандинавии. // Альфа и омега, № 20, 1999, с. 227–250. **Shokhin, Vladimir.** *Svyatoy ravnoapostol'nyy Ansgariy – prosvetitel' Skandinavii*. // Al'fa i omega, № 20, 1999, s. 227–250. [Електронен ресурс, посещение на страницата: 31.08.2017] <http://www.pravmir.ru/svyatoy-ravnoapostolnyiy-ansgariy/>.

Manitius, 1911: Manitius, Max. *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters*. Band I. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1911.

S. Rimbertyus 1884: S. Rimbertyus. *Vita Anskarii*. // Monumenta Germaniae historica. Scriptores rerum Germanicarum. Vitae Anskarii et Rimbertyi. Hannovera, 1884, S. 13–79.